

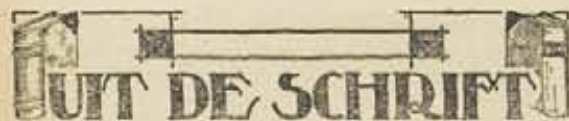
zag er een aanval in van het „Wereldjodendom“ tegen het Duitsche ras. Dreigend uitte zich de pers tegen de Joden. Even bleef het stil, alsof men wachtte op het juiste moment. Maar als Vom Rath na enkele dagen sterft, breekt op eens de storm los. Een vreeselijke nacht, die nacht van 10 op 11 Nov. 1938, voor de Joden. Het opgehitste gepeupel neemt wraak. Bandieten met stokken en ijzeren staven sloegen de ruiten in, slaken huizen en synagogen in brand en vertraden de heilige wetsrollen op straat. En dat was dan volgens Goebbels, „gerechtvaardigde en begrijpelijke verontwaardiging van het Duitsche volk over den laffen sluipmoord... op groote schaal“. Het waren „daden van vergelding“. In plaats dat de Regeering er aanstonds een einde aan maakte om zelf den moord wettelijk te berechten, liet zij de furie van den volksgeest stil begaan. De politie keek toe en hield zich achteraf. Zij kon toch niet op eigen volk schieten ter beveiliging van een vreemd ras! Maar „het meerendeel der Duitsche toeschouwers sloeg de verwoesting met ontzetting, bijna met afschuw gade. Niemand waagde het zijn afkeuring luide te uiten... Uit de gebeurtenissen van den 10den November kan men leeren, hoe diep een volk zinkt, dat Gods geboden verlaat en tot het heidendom terugkeert.“

Ook in Nederland wordt het Antisemitisme in den laatste tijd sterker gepropageerd, vooral door de N.S.B. In haar Brochure IV vraagt zij, p. 26: Hoe staat de N.S.B. tegenover de Joden? Het antwoord valt nogal men. Op p. 27 onderscheidt zij drie groepen: te Nationaal voelende Nederlanders van Joodsch ras. Die vormen geen probleem, omdat zij „zich met het gros van ons volk vermengen en daarin opgaan“. 2e Orthodoxe Joden, die zich afzonderen, omdat zij meenen daartoe van God te zijn geroepen. „Deze Joden... aanvaarden wij in hun afzondering... Zij beschouwen zich in het algemeen ook zelf als gasten“. 3e „Ten slotte echter de Joden, die geen deel hebben aan onze nationale gedachte, omdat voor hen nationaal niet beteekent Nederlandsch, doch Joodsch, en zulks niet uit religieuze overwegingen, doch uit rasdriften“. Van deze groep luidt het — met een beroep op Dr A. Kuiper in „De Standaard“ van 23 Oct. 1938: „Bestrijden willen wij hen, maar voor een eerlijk kampgericht, bestrijden naar den geest“. Dat is nog al gematigd.

Maar de „Nederlandsche Nationaal-Socialist“ van 12 Jan. 1935 gaat verder in haar advies: „Indien u ons volk eerlijk wilt inlichten over de problemen des tijds, dan moet u ook niet schromen het woord „Jood“ te gebruiken, daar waar het te pas komt. En het komt te pas, overal waar zwendel, bedrog, vrouwenhandel, souteneurs en andere fraaiheden opduiken.“

Ten slotte nog een daad, die, zij het heel in het klein, op de vernieling van Joodsche winkels in Duitsland gelijkt. „In Leiden werd het winkel-pand (Haarlemmerstr. 36), waarin de uit Duitschland uitgeweken Joodsche familie L. Katz een horlogerie heeft, op baldadige wijze met wilkalk besmeurd. Dat hier N.S.B.-ers aan het werk geweest zijn, is voldoende duidelijk gebleken: Op het raam zijn de letters „Mus“ te lezen; op het trottoir staat voluit: „Mussert wint“. „En daarbij bleef het niet. In den nacht van Zaterdag op Zondag 19 Juli hebben vijf N.S.B.-ers een pot met verf en kalk door dezelfde winkelruit geworpen, waarop zij met een auto gevlucht zijn, doch niettemin gearresteerd. De kringleider van de N.S.B. te Leiden, op het politiebureau ontboden, heeft daar verklaard, dat de daders in verband met deze daad, van het lidmaatschap zijn geschorst, dus niet geschrapt“. Dit geschiedde in Juli 1938. Zie: „Waakzaamheid“ nr 3, uitgave van het Comité van waakzaamheid van anti-nationaal-socialistische intellectuelen in Nederland, p. 21.

Dergelijke wandaden leeren ons den geest van het antisemitisme in zijn wildste uitingen kennen. Z. JOH. J.

Bewogenheid rondom het Kruis.

En al de scharen, die samengekomen waren om dit te aanschouwen, ziende de dingen die geschied waren, keerden wederom, slaande op hun borsten. Lukas 23: 48.

Zoo is dan Jezus gestorven... gelukkig, denken de Overpriesters en Schriftgeleerden, nu zwijgt eindelijk die mond!

Maar de dwaze lach versterft om hun lippen, want al zwijgt dan die gehate en gevreesde mond in den dood... ze moeten bemerken, dat die doode daar aan het vloekhout nog de houding der omstanders beheerscht!

Wat ze niet verwacht hadden, zien ze verbeten aan: de scharen reageren heel anders op het sterven van Jezus dan zij hopen... kijk ze zich op de borsten slaan, hebben ze 't nu waarachtig te kwaad van droefheid?!

Ja, de scharen hebben hun aandacht gehecht aan Jezus' sterven, en alles wat er om heen geschied was — en daar zijn zij toch door geraakt!

Wat wonderlijk is dat toch allemaal! Bovennatuurlijk zelfs!

Daar straks hebben ze meegelachen, toen die Jezus van Nazareth zoo geestig bespot werd, die karikatuur-Koning! — maar nu is hun lach verstorven, ze zijn uit 't lood geslagen, hun geweten is gaan spreken:

Wat is, wat is er met dien Jezus? is Hij niet te haastig gekruisigd? zouden de autoriteiten wel den goeden kijk op Hem gehad hebben? „Zijn bloed over ons, en onze kinderen“ —? ja, maar als die Jezus nu eens werkelijk een knecht van Jahweh was — „zeg, hoorde je wel, wat die Romeinsche centurio daar net zei?“ — „Ja, die vrouwen voelen 't nog zoo dwaas niet aan, kijk ze zich op de borsten slaan!“ — „hè, daar doet hij 't ook!“ — „En hij!“ — „En die ook al!“

Daar gaan de scharen den kruisheuvel af — komt er een soort massa-suggestie over hen? „waarlijk“, hoort daar een weleerwaarde leider — en een vloek snerpt tusschen zijn tanden — „daar gaan ze 't me allemaal doen! zou je ze niet...!“

Bewogenheid rondom het Kruis.

We moeten ons natuurlijk wachten voor overdrijving.

Zelfs afgezien van het psychologisch effect der massa-suggestie, mag deze bewogenheid niet aanstonds verklaard worden als het beginsel der bekeering.

Natuurlijk is het mogelijk, dat er onder deze scharen menschen geweest zijn, wier bewogenheid méér was dan een voorbijgaande emotie; die straks op den Pinksterdag onder het gehoor van Petrus gekomen zijn, omdat ze dat Kruis maar niet konden kwijtraken — die op dat hooge feest van den Geest gegrepen zijn, en gebracht tot de vraag der verslagenheid, uit diepten van ellenden geboren.

Maar over het algemeen zullen we deze bewogenheid toch slechts mogen verstaan als een voorbijgaande stemming, een tijdelijke, misschien wel heftige, doch ondiepe verslagenheid: straks keeren de rust en de arbeid terug, en dan vervluchtigt langzamerhand het beeld van dien zonderlingen Kruiseling...

Bewogenheid rond het Kruis —

neen, wij Gereformeerde menschen zullen ons niet op de borst gaan slaan, daar zijn we veel te nuchter voor... als we Jezus Christus ons dan maar op 't hart laten slaan... als we 't maar zien, dat de nagels, die Hem de handen doorboren, onze zonden zijn... Jezus, mijn zonden, ach...

O, het lijdensbeeld van dien Smartenman wordt ons in deze weken op allerlei wijze geloofd: in prediking en Passionsmuziek, in radio-toespraak en Schriftlezing —

maar worden we er wel bewogen onder? De waarachtige bekeering komt altijd op uit bewogenheid.

Niet een oppervlakkige en uiterlijke, die zich meer laat ontroeren door de melodie dan door den inhoud van het „O hoofd, bedekt met wonden“ — die er zeker niet aan denken doet, de uitvoering van Bach's „onsterfelijke“ te verzuimen, maar als het regent of waait, maar doet thuisblijven. Zondagmorgen... Och, zulk een bewogenheid loopt het groote gevaar, met alle gevoeligheid zich toch nog aan het Kruis te stooten, en blijkt dan bewogenheid-uit-het-vleesch, droefheid-naar-de-wereld te zijn.

Maar de bewogenheid, welke écht is, krijgt het heel moeilijk met het Kruis, en zulk een ontroerd hart komt aan Jezus niet voorbij — want het leert zijn zondenschuld zien, bij dat Kruis, en het gaat zich zelf aanklagen, omdat al die smarten en die hoon en die plagen over Jezus kwamen, vanwege eigen schuld en ongerechtigheid!

Dat is dan de bewogenheid-uit-den-Geest! de droefheid-naar-God, welke een onberouwelijke bekeering tot zaligheid werkt.

Er zijn tranen... en tranen...

Tranen, die zoo heel gemakkelijk weer opdrogen — maar ook tranen, welke slechts willen opdrogen, als ze gedroogd worden...

O, dat Kruis!

Kunnen gij en ik er aan voorbijkomen, in deze weken van Kruis-taal en Kruis-roem?

Ach neen, we kunnen er nooit aan voorbijkomen, geen mensch kan er neutraal tegenover staan — zalig de mensch, die er onrustig bij wordt — die er bewogen door raakt — die 't bij dat Kruis niet meer uithouden kan, en 't vol pijn en zelfbeschuldiging zegt (dat is het Gode welgevallige zich-slaan-op-de-borst!):

„Ja, ik kost hem die slagen

Die smarten en dien hoon;...“

maar dan ook, in die bewogenheid, de liefde Gods in Christus Jezus ziet, juist aan dat Kruis, en fluistert:

„Dit trooste mijn geweten:

't is al voor MIJ geschied.“

J. SMELIK.

KERKELUK LEVEN

Een belangrijk opstel. (II.)

Prof. Dr J. Wille begint zijn artikel met de woorden: „De Gereformeerden en het toneel: het onderwerp is niet nieuw, maar toch verre van uitgeput, inzonderheid wat Nederland betreft“. Hij noemt dan allerlei literatuur, en karakteriseert deze aldus: „Bijna alle beschrijvingen en beschouwingen van dit stukje geschiedenis, ook die van literatuur-historici van professie, vertoonen een opmerkelijk tekort aan objectiviteit; en de schaal van het vooroordeel slaat altijd over naar één zijde: van het toneel en zijn voorstanders. Globaal genomen, kunnen dezen geen kwaad doen, en de kerk met de orthodoxie geen goed. In verband daarmee toeft het onderzoek met volle voorliefde bij de vrienden der „comédie“, en slechts met grooten tegenzin bij de woordvoerders der „kerk“. En als eenmaal het vonnis is geveld, en afgekondigd, verzaakt men gemakkelijk het recht en den plicht tot herziening of hertoeising; afschrijven en napraten stelt men gaarne in de plaats“, blz. 96 v.

Dr Schotel moge minder partijdige voorstelling geven, doch het boek van Dr Perk is „een compilatie van de allerslechtste soort“, en Dr Worp „nam, in 1908 nog, zonder erg allerlei onjuistheden klakkeloos over, die Schotel in 1850 had begaan. En de algemeene traditie, gedragen door onderwijs, krant en tijdschrift, blijft, althans onder vrijzinnigen en Katholieken, zoo na als voor, dat de ontwikkeling en bloei der dramatische kunst altijd ten onzent bitter werd bestreden door de alle kunst hatende, onverdragzame, heerschzuchtige dominees, deels sluw, deels dom, met de steeds door hen opgewarmde en onwetend gehouden schare van calvinistische geloovigen: de voorstelling, afkomstig van partijgangers als Van Hout, Coster, Vondel, Hooft, Burman, gekijkt door Bakhuizen, en verbreed door een literair-historische school, die in zijn sporen ging“, blz. 98.

Prof. Kalff echter „schoon ook niet vrij van oud vooroordeel, vermoedde reeds diepgaande beginselen, waarom de bestrijders niet anders konden en mochten; zoodat hij ook om beginseltrouw Smout kon stellen boven Coster“, blz. 98.

Nu waren het eertijds niet alleen de Gereformeerden, die het toneel veroordeelden, doch ook vele anderen. „In het begin van den nieuwen tijd“ — d.w.z. in de zestiende eeuw — „...had het toneel velelei verachters en bestrijders, op verschillende gronden, uit onderscheiden standpunt, in allerlei landen: niet alleen ouderwetsche theologen, maar ook humanistische literatoren en juristen. Behalve de godsdienstige waren er ook politieke en oeconomische bezwaren, naast de ethische ook aesthetische; ze kwamen tot uiting niet slechts bij Protestanten, maar ook bij Roomschen; bij de vele „preciezen“ aan beide kanten voegden zich niet weinige „rekkelijken“. Er deden zich tegenstellingen gelden, niet alleen van godsdienst, maar ook van stand en beschaving... Want omtrent zoo oud als de zaak was de bestrijding: men vond ze bij klassieke filosofen, oude kerkvaders, middeleeuwse prelaten en concilien“, blz. 98 v.

Het toneel van destijds was nog niet wat het later werd. „Niet was er nog — men houde dit in het oog — het classicistische of moderne drama, met zijn stralenkrans van volmaakte, hoogste kunstgenre; in de tweede helft der 16de eeuw zette het pas zijn eerste, zeer wankel schreden, en het opus bleef nog lang den bovengenoemen behouden. Is er in dezen tijd ergens bewonderende geestdrift voor dramatische kunst, dan geldt ze veelteer de lectuur van den geleerde dan de schouwspelen van het volk. Ook dat is nog een noodige onderscheiding, die van dicht en vertoonen, van lezen en zien: een onderscheiding, zoo oud als Aristoteles“, blz. 99.

Na die verandering bij het toneel moet men echter ook nog goed onderscheiden. „En toen die hooge kunst, die tot in haar toppunt toe toch nooit voor ethisch of aesthetisch onaantastbaar mag gelden, vasten voet en erkend gezag had verkregen, bepaalde zij altijd nog maar voor een klein deel de werkelijke toneelpraktijk: ook deze waarheid wordt wel eens over het hoofd gezien, al ligt ze overal voor het grijpen. Wie critisch leest, merkt dan ook bij de latere verdedigers gedurig op, dat ook zij uitgezochte lectuur gaarne schuiven vóór de volledige repertoires, en van de feitelijke toestanden liefst spoedig overgaan op ideale wenschelijkheden“, blz. 99.

Prof. Wille zet dan uiteen, hoe Vives, een beroemd paedagoog en polyhistor, Spanjaard van afkomst, maar werkzaam te Brugge en elders, in 1521 „scherp de gebruikelijke toneelvoorstellingen van Jezus' lyden“ veroordeelde, en dat zijn vriend Erasmus wel de geestelijke spelen op zich zelf niet veroordeelde, maar het noodig achtte, „nadruk te leggen op de hoogere waarde en grootere schoonheid van de waarachtige toelichting der heilsfeiten. Van het godsdienstig toneel verwacht hij blijkbaar zoomin godsdienstig als aesthetisch veel vrucht“, blz. 100 v.

Er waren wel, die bepaalde spelen voorstonden, om daardoor de Reformatie te bevorderen. „Vuriger hervormingsgezinden zagen daarentegen soms een geschikt middel tot verkondiging van hunne meeningen aangaande de godsdienst en kerk in een ander soort spelen dan de mysteriën: in de moraliteiten, de zinnespelen. Profaneering en zedelijke buitensporigheden waren in die allegorische stukken niet zoo licht te wachten, en ze

leenden zich ter zeer goet dat wij zo c golden, in leerstuk of doeld) en o vanzelf ove nog uit de

Dr Wille en Elizabeth aan Martin het toneel reformatori De regn doelde (bi hoeve van dienste van ding, maar anders was De regelen, op ingeric voorkomen' Hij werke Franschen Hendrik II grootst-mog sten evenv noodzakelij en bestrijd de antieke hij „qu'il f de la ville s moest sleed de spelers, ten zitten

Prof. Wille konden be de hand bo in dezen sel Hout, sece rederijkers- omstreeks „Rethrosijn in kiem en openbaar v stelling, of „vrij“ makt en staatkui spelers stor deel. „Alge werk, en t lijn gestel leiders, en vermakkelij voor alle b rechten“, t Leycester schermers deze beroe Cambridge, men keurd heid, de je „Gosson, speler mis der volksz om de ziel hartstocht Chambers op blz. 113 rijke stof a landsche, (breeder ver van een vo nees... Bes le allen ti godsdienst

Het pens

In het v van den e in een gr kneuters. 2 niet begre van zijn tr

We zage Rapporten De loon gesteld, to 1920 een v wegens inv of de leef pensioen Het rapp en wijst h artikel gew vating, da word er v wanneer l gehouden boek 1923, De cons de bereke is niet de

met de woorden: het onderwerp is eput, inzonderheid allerlei literatuur, alle beschrijvingen chieden, ook die te, vertoonen een en de schaal van ar één zijde: van al genomen, kun- erk met de ortho- e toef het onder- len der „comédie“, de woordvoerders mis is geveld, en dijk het recht en gnschrijven en ts“, blz. 96 v.

voorstelling geyen, compilatie van de am, in 1908 nog, kkeloos over, die lgemeene traditie, tijdschrift, blif, leken, zoo na als der dramatische bestreden door de, heerschtzuchtige el de steeds door ouden schare van ng, afkomstig van ondel, Hooft, Bur- wid door een lls- ren ging“, blz. 98, vrij van oud vóór- eginselen, waarom i mochten; zooals on stellen boven

e Gereformeerden, ook vele anderen. — d.w.z. in de referiel verachtars on, uit onderschei- niet alleen onder- stische literatoren ge waren er ook aat de ethische g niet slechts bij ; bij de vele „pre- zich niet weinige stellingen gelden, van stand en be- de zaak was de filosofen, oude n en conciliën“,

niet wat het later e dit in het oog — met zijn stralen- ne; in de tweede eerste, zeer wan- lang den boven- nus bewonderende i geldt ze veelor chouwspelen van e onderschelding, zen en zien: een les“, blz. 99.

moet men echter die hooge kunst, ooft voor ethisch lden, vasten voet lde zij altijd nog e tooneelpraktijk: ver het hoofd ge- pen. Wie critisch rdedigers gedurd gaarne schuiven de feitelijke toe- eale wenschelijk-

res, een beroemd in afkomst, maar 21 „scherp de ge- ezus“ lijden“ ver- wel de geestelijke maar het noodig ogere waarde en e toeëigening der eel verwacht bij aesthetisch veel

voorstonden, om n. „Vuriger her- oms een geschikt eningen aangaan- soort spelen dan zinnespelen. Pro- len waren in die wachten, en zo

leenden zich door het overheerschend betoogende karakter zeer goed tot een soort prediking: geen wonder, dat wij ze overal, waar de Hervorming zich ernstig deed gelden, in dienst gesteld zien van de nieuwe leer, als leerstuk of schooldrama (want zoo waren ze soms bedoeld) en ook als volkstoneel. De allegorie ging daarbij vanzelf over in de satire, uit haar eigen aard, en meer nog uit de gezindheid des schrijvers“, blz. 101.

Dr Wille spreekt dan over Engeland onder Eduard VI en Elizabeth. En hij vervolgt daarna: „Het gaat niet aan Martin Bucer aan te voeren als voorstander van het tooneel in Engeland; ook niet van een gezuiverd, reformatorisch, bijbelsch tooneel“. Want in zijn werk *De regno Christi*, dat in zijn sterfjaar verscheen, „doelde (hij) op „iudi scholares“, spelen ten behoeve van Latijnsche scholen en Universiteiten, ten dienste van taalstudie en vorming van voordracht, houding, manieren en zeden van de jeugd. Wat heel iets anders was dan beroepstoneel of tooneel voor het volk. De regelen, door Bucer gesteld, waren er ook geheel op ingericht, om alle aansluiting bij het tooneel te voorkomen“, blz. 102.

Hij werkt dit verder uit, en wijst vervolgens op den Franschen rechtsphilosoof Jean Bodin, gunsteling van Hendrik III en Anjou, „deïstisch voorstander van de grootst-mogelijke-verdraagsaamheid, die alle godsdiensten evenveel waard achtte, en die censuur volstrekt noodzakelijk achtte... Met een beroep op de afkeuring en bestrijding van het tooneel door de besten onder de antieke heidenen, als Solon, Aristoteles, Seneca, meent hij „qu'il faut raser les theatres, et fermer les portes de la ville aux joueurs“, d.w.z. dat men de schouwburgen moest slechten en de poorten der stad sluiten voor de spelers. „Maar er is geen kans op; want de magistraten zitten doorgaans zelf vooraan“, blz. 103.

Prof. Wille zegt voorts, dat er nog andere redenen konden bestaan, waarom magistraten gaarne spelers de hand boven het hoofd hielden, en wijst op wat Hooft in dezen schrijft, en ook Brandt, en spreekt over Jan van Hout, secretaris van Leiden, „beschermmer zelf van de rederijkers zijner stad, tegen hun kerkernad“, maar die omstreeks 1580 toch een niet fraaie teekening van vele „Rethroslijnen“, gaf, blz. 103—105. „De 16de eeuw bevatte in kiem en in knop de 17de en de 18de. Tegen allerwege openbaar wordend streven in naar hervorming, herstelling, ordening, woelden en werkten krachten tot „vrij“-making, ontbinding, verwildering. Godsdienstig en staatkundig, maar ook zedelijk“, blz. 105 v. Tooneel-spelers stonden daarom niet in hoog aanzien. Integendeel. „Algemeen, door voor- en tegenstanders van hun werk, en ook van overheidswege, worden ze op één lijn gesteld met kunstmakers, goochelaars, berenleiders, en daarnaar behandeld. Ze waren kermisvolk, vernakelijk misschien, verachtelijk zeker; verstoken voor alle burgerlijke eer, uitgesloten van alle kerkelijke rechten“, blz. 106.

Leycester en Elizabeth, groote „voorstanders en beschermers van het studenten-tooneel“, ontzegden „aan deze beroeps-auteurs streng den toegang tot Oxford of Cambridge... Want al was het losse leven allerwegen, men keurde het nog algemeen af, en trachtte inzonderheid, de jeugd er tegen te beschermen“, blz. 106 v.

„Gosson, zelf eerst tooneeldichter en -lieffhebber, ja speler misschien, ziet in het theater... het knooppunt der volkszonde, omdat daar alles wordt ingespannen om de ziel te wonden door oogenlust, zinnenstreeling, hartstochtprykkeling“, blz. 108. Na nog over Lodge, Chambers e.a. gehandeld te hebben, schrijft Dr Wille op blz. 113: „Het zijn... slechts enkele grepen uit overrijke stof om duidelijk te maken, dat men de Nederlandsche, Gereformeerde bestrijding van het tooneel in breeder verband en onder ruimer licht kan bezien dan van een veete tusschen Vondel en Amsterdamsche dominees... Bestrijding uit zedelijk beginsel vond het tooneel te allen tijde in vele landen, bij verscheidenheid van godsdienst“.

S. GREIJIDANUS.

Het pensioen naar Art. 13 onzer Kerkenordening.

V. (Slot.)

Nog eens: het loondienstmotief. — Ondanks bezwaar van Dr K. Dijk. — De tendenz om het behoefte-element te laten spreken. — Verzorging in hun nooddrift. — Samenvatting.

In het vorige artikel pleitten we voor gelijke rechten van den emeritus, of hij nu in actieven dienst was in een grootscheepsch milieu dan wel bij de heidekneuters. Zijn nooddrift is immers tijdens zijn emeritaat niet begrepen in de variatie des levens, die de variatie van zijn tractement veroorzaakt.

We zagen toen ook, dat de loondienstgedachte in het Rapportenboek van 1923 rondult ten beste is gegeven.

De loondienstgedachte is principieel aan de orde gesteld, toen Dr K. Dijk op de synode van Leeuwarden 1920 een voorstel ter tafel legde, om bij pensioenering wegens invaliditeit, eer een diensttijd van veertig jaren of de leeftijd van zeventig jaren bereikt is, het volle pensioen uit te keeren.

Het rapport van 1923 bespreekt dit voorstel uitvoerig en wijst het van de hand. Op grond van de in het vorig artikel geciteerde overwegingen verdedigt het de opvatting, dat er geen bezwaar tegen kan bestaan, „maar wordt er veeleer aan een eisch van billijkheid voldaan, wanneer bij de bepaling van het pensioen ook rekening gehouden wordt met het aantal dienstjaren“. (Rapportenboek 1923, 85.)

De considerans van Dr Dijks voorstel behelsde, dat de berekening naar dienstjaren niet in overeenstemming is met den eisch van Art. 13, dat de emeriti eerlijk

in hun nooddrift zullen verzorgd worden en voorts, dat dit een practijk is, die bij de salariering van ambtenaren geldt, maar in de verzorging van de dienaren des Evangelies niet thuis hoort.

Ten aanzien van het eerste punt waren de rapporteurs bereid door milde bepalingen er aan tegemoet te komen. Er werden minima vastgesteld voor gevallen van emeriteering bij invaliditeit, waarbij men het behoefte-element aan het woord deed komen.

Maar de loondienstgedachte, in het rapport geformuleerd in ronde woorden, beheerschte zoodanig de voorstelling, dat het rapport op dit punt sluit met de verklaring: „En ook schijnt het deputaten alleszins billijk, dat aan een emeritus-verklaarde, die nog wel in staat is om een anderen werkkring te zoeken, ook al is de „gebleken behoefte“ niet aanwezig, althans voor een zeker aantal jaren, een bepaald bedrag als minimum pensioen wordt toegekend“. (Rapportenboek 1923, 87.) Is dan het pensioen toch weer een soort uitgesteld loon? Deputaten zeiden eerder van niet, maar ze gaven een hybridisch voorstel: enerzijds accentueeren zij het „bij gebleken behoefte“, anderzijds maken zij expressis verbis een opmerking voor het o.i. al heel eenvoudige geval, dat de „gebleken behoefte“ niet aanwezig is.

Echter is er in de synodale besluiten toch een tendenz waar te nemen om het behoefte-element ten volle tot zijn recht te doen komen. De loondienstgedachte wordt telkens doorbroken door de nooddriftgedachte, die in Art. 13 is geformuleerd.

We geven, ten bewijze dezer stelling, slechts enkele citaten.

Het rapport van 1905 zegt: „De verzorging... is... een uitkeering, waarop de genoemden rechtmatige aanspraak hebben: behoudens enkele bijzondere gevallen, waarin de emeritus-verklaarde naar het oordeel van hemzelf of van den kerkeraad der kerk, waaraan hij verbonden was (eventueel van de meerdere vergaderingen) voor zich zelf en voor zijn gezin geen recht op pensioen kan laten gelden.“

De bijzondere gevallen zijn niet nader aangeduid, maar men mag vermoeden, dat althans mede gedacht is aan die, waar de „nooddrift“ van Art. 13 niet bestaat.

Het bovenvermelde voorstel van Dr K. Dijk beoogde ook de loondienstgedachte volstrekt te elimineeren en het werd beantwoord door een regeling van 1923, die concreet met de behoefte der emeriti-wegens-invaliditeit wil rekenen. Weliswaar hebben wij tegen het rapport, dienaangaande uitgebracht, onze reeds genoemde bezwaren. Verzwegen mag echter niet worden, dat op de door ons gesignaleerde 85ste blz. van het Rapportenboek 1923 ook een beschouwing te vinden is, die wordt ingeleid met: „Eene andere vraag is echter...“, en waarin te lezen valt: „Waar Art. 13 spreekt van „eerlijk in de nooddrift verzorgd worden“, daar hangen de financiële eischen, welke dit „verzorgen in de nooddrift“ of levensonderhoud van den Dienaar stelt, niet af van het meer of minder aantal jaren, dat hij gediend heeft, maar van gansch andere omstandigheden“.

Ook in 1930 is de tendenz om de loondienstgedachte weg te dringen achter de behoeftegedachte waar te nemen. De commissie der synode sprak uit, dat de milde bepalingen van 1923 alleen zin hebben bij gebleken behoefte. (Acta 1930, 426.)

En in hun rapport aan de zelfde synode van Arnhem merken de deputaten op, dat zij het voor de verzorging van volle weezen wenschelijk achten, dat bij gebleken behoefte de mogelijkheid niet zal zijn uitgesloten om de toelage op een hooger bedrag dan f 100,— te bepalen.

De loondienstgedachte was nog niet weg. Maar men ziet de twee motieven om den voorrang worstelen en principieel wint altijd de grondgedachte van Art. 13 het. De wijziging der regeling, in 1930 tot stand gebracht, betrof ook het punt I sub b. Bij de vaststelling van het pensioen der emeriti-wegens-invaliditeit moet beoordeeld worden, of het noodzakelijk is, dat het gewone pensioen, dat der emeriti-wegens-ouderdom of volheid-der-dienstjaren, wordt uitgekeerd. Dat hangt af van de vraag, of de invalide nog eenig ander loonend werk verrichten kan of wel uit anderen hoofde inkomen heeft. Maar in het laatste geval trekt men niet consequent de nooddriftgedachte door. Want indien er geen behoefte leeft aan het „volle“ pensioen wordt als basis van berekening genomen het aantal dienstjaren. De 85ste blz. van het Rapportenboek 1923 heeft nog sterk gezegd!

Niet alleen in de bepalingen, ook in de practijk. Bij den emeritus-invalide toch wordt naarstig onderzocht of hij inkomsten door bijverdienste of anderszins heeft en er wordt mee gerekend. Bij den emeritus-wegens-ouderdom daarentegen wordt het pensioen dermate welverdiend geacht, dat het er voor zijn pensioen-bedrag niets toe doet, of hij bijverdiensten heeft, doordat hij nog uit preeken gaat of een kleine gemeente door hulpdiensten baat brengt of iets van dien aard.

Het was ook hier de noodtoestand, waarin men in de malaisejaren geraakte, die scherpte het inzicht, dat toch eigenlijk Art. 13 alleen van eerlijke verzorging der nooddrift sprak, en niet van welverdiende rust met welverdiend pensioen. En zoo was in de bekende circulaire van '32 te lezen het advies aan de kerken, om met de emeriti en de weduwen te overleggen of hij (of zij) niet een zeker deel van het pensioen kan laten vallen, o.a. in het geval, dat hij (zij) het volle pensioen niet behoeft voor levensonderhoud. Hij (zij) kan toch inkomsten hebben uit eigen middelen, of uit ande- (Zie vervolg op blz. 204.)

Iets over angst en zijn genezing.

Wij hebben weer echt angstige dagen doorgemaakt. Weer, want een gruwelijk decennie van angst ligt reeds achter ons. De verticale loopen van het afweergeschut wijzen naar boven, maar de angst heeft zijn horizontale lanceerbuisen gericht op ons hart. Hier A. N. P.! het beteekent voor velen: thans neemt de angst het woord! Angst klauwt naar ons als wij vergeefs den slaap zoeken.

Schaam u niet, mijn waarde lezer, als gij bang zijt en angst kent. Ontvlucht hem niet in starre lofsberusting, zoek geen heul bij een vlakke psychologie, die gemoedelijk betoogt dat immers een chinees ook niet bang is voor den dood. Luister liever naar het Heilig Woord, dat ons vermaant: zijt niet hooggevoelende, maar vrees!

Ik kan u geen wegen wijzen noch middelen noemen om den angst te passeeren, want dan zoudt gij uit het leven moeten gaan. Helaas, er zijn er genoeg, die van het leven gescheiden zijn eer zij uit het leven zijn gescheiden! Verstop u niet voor uzelf en laten wij ons niet verstoppen voor elkander, laat ons den moed hebben om bang te zijn. Gelukkig als gij dat zijt, want angst is verbondenheid met het leven! Hoe inniger verbondenheid, des te meer angst! Waar die verbondenheid nog maar zwak is, kan men troost vinden in de hoop, dat wij er nog wel buiten zullen blijven. Maar als God ons bond aan Zijn Menschheid, dan wanen wij niet er buiten te zijn, als de vliegtuigen juist benoorden de Wadden blijven en de tanks onze grenzen eerbiedigen. Dan is ons hart niet slechts bekommerd over onze Hollandsche jongens, maar dan lijdt het eveneens over den Walesman en over den Zwaab, over den Gascogner en den Piëmontees, wier levens bedreigd worden. Ik trek de lijn nog even anders door en ik zeg: Hoe meer Diesseitigheid, des te grooter angst! O, als ik het Koninkrijk der Hemelen maar van de aarde verbanne kan, als ik de kerk kan loslaten, mijn volk opgeven, van de verwoeste erfenissen van Sion kan afzien, dan heb ik het zoo zwaar en zoo bitter niet. Als ik Christus de kroon kan afnemen en Hem verheffen durf tot Hoofd der ontslapen vromen, dan heb ik alle antinomieën overwonnen. Maar als God de Heere ons Zijn Kerk in het hart schreef en Zijn Rijk op de ziel bond, dan heb ik het benauwd in deze dagen, ontzettend benauwd! O ja, ik weet wel, dat er een zondige verbondenheid met de wereld is als bij Lot, die uit Sodom losgescheurd moest worden. Maar ik ken ook de verbondenheid van Abraham... aan datzelfde Sodom! „Dat de Heere niet ontsteke dat ik alleenlijk ditmaal spreke: misschien zullen er tien gevonden worden!“ Eindelijk: hoe meer roeping, des te meer angst! Geef mij maar dominees, die bibberen op de preekstoeltrap! Paulus kende dien angst: Broeders, bidt voor ons, dat het Woord des Heeren Zijn loop hebbe! Ach, ik wilde wel, dat er meer angst was bij het Volk des Heeren en meer ootmoedige erkenning van dien angst.

Welke staten zijn ineengestort en welke rijken van de kaart gewischt in onze dagen? Zijn zij het niet, die onophoudelijk hebben verklaard, dat zij niet bang waren en dat zij nog geen bleekveldje aan den vijand zouden afstaan? Als er voor ons mogelijk in Gods gunst een helden-roeping is weggelegd, dan zal God ons tot helden moeten maken! Maar als dan onze knieën niet knikken zullen, het zal zijn, omdat wij ze eerst gebogen hebben in het dal van den ootmoed! Och ja, als je de menschen hoort, je zou bij jezelf zeggen: David leeft nog en ik zal morgen wel in de krant lezen dat Goliath dood is! Maar wij moeten noch mogen den angst negeren, wel moeten wij bidden hem te overheeren. Hoe zal dit mogelijk zijn? Door onzen Verlosser te volgen naar Gethsemane! Nooit heb ik dat bange tooneel in den hof zoo diep verstaan als in deze dagen vol benauwing. „Toen begon Hij droevig en zeer beangst te worden en Zijn zweet werd gelijk groote drop-pelen bloeds, die op de aarde aflieden.“ Hij leed om Zijn absolute verbondenheid met het leven, met Gods Volk, met de creatuur. En: deze band is niet gebroken! De Toorn Gods in Zijn totaliteit heeft dien band niet kunnen doorsnijden! Ook met het bloedig zweet heeft Jezus ons gekocht tot een Behouden Eigendom. Nu is het zeker, dat die band nooit zal breken! O, mijn broeders en zusters, dat is de troost des Verbonds, hetwelk geen theorie is uit een krantje of een referaatje, maar dat is de band van God aan Zijn Menschheid. Dan ziet het geloof midden onder de oordeelen den hemel open-gaan en zie: De Ark des Verbonds werd gezien in Zijn tempel! (Openbaringen 11:19). Maar hier is ook de roeping des Verbonds, dat wij nooit, om den angst te ontgaan welke de verbondenheid met het leven onafwijsbaar medebrengt, Gods creatuur zullen loslaten, onze roeping zullen prijsgeven; maar door Gods genade zullen wij blijven: medegenooten in de verdrukking... en in het koninkrijk! (Openbaringen 1:9).

N. B.